

Sygn. akt I 1 Ca 306/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 marca 2021 r.

Sąd Okręgowy we Włocławku Sekcja Odwoławcza I Wydziału Cywilnego

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Mariusz Nazdrowicz
Sędziowie:	SO Lucyna Samolińska SO Barbara Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 24 marca 2021 r. we Włocławku

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa Z. P.

przeciwko A. P., M. P., J. P.

o wydanie nieruchomości

na skutek apelacji pozwanej A. P.

od wyroku Sądu Rejonowego we Włocławku

z dnia 29 sierpnia 2019 r., sygn. akt I C 2868/18

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie od 10 czerwca 2019 roku

i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu we Włocławku pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSO Barbara Baranowska SSO Mariusz Nazdrowicz SSO Lucyna Samolińska

Sygn. akt I 1 Ca 306/20

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Rejonowy we Włocławku nakazał pozwanym A. P., M. P. i J. P., aby „ opuścili i wydali powódce Z. P. lokal mieszkalny wraz z nieruchomością położoną na działce nr (...), dla której Sąd Rejonowy we Włocławku prowadzi księgę wieczystą o numerze KW (...) i wydali ją do rąk powódki Z. P.” (pkt 1 wyroku). Ponadto orzekł, że pozwanym nie przysługuje „uprawnienie do otrzymania lokalu socjalnego” (pkt 2) oraz nie obciążył pozwanych obowiązkiem zwrotu powódce kosztów procesu.

Sąd I instancji ustalił, że nieruchomość położona w miejscowości P. gm. C. (oznaczona numerem ewidencyjnym (...)), dla której w Sądzie tym urządzona jest księga wieczysta (...) zabudowana jest budynkiem mieszkalnym, gospodarczym

i garażem. Stanowi ona własność powódki Z. P.. Od 25 lat pozwane (wnuczki powódki, a w przypadku A. P. była synowa) zajmują tę nieruchomość bez tytułu prawnego. Z. P. wypowiedziała skutecznie łączącą strony umowę użyczenia. Powództwo podlegało więc uwzględnieniu, choć nie została wskazana prawna podstawa rozstrzygnięcia. Jednocześnie Sąd meriti zauważył, że „z uwagi na fakt, iż lokal ten nie wchodzi w skład publicznego zasobu mieszkaniowego, Sąd był zwolniony z badania z urzędu, czy w sprawie nie znajdzie zastosowania przepis art. 14 ust. 4 ustawy z dnia 21 czerwca 2001r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2005r., Nr 31, poz. 266 ze zm.) w zw. z art. 14 ust. 7 w/w ustawy oraz oceny przypadku, w którym Sąd nie może orzec eksmisji bez prawa do lokalu socjalnego”. Ponadto wskazał, że... „na zasadach ogólnych pozwane mogły wykazywać, iż w świetle zasad współżycia społecznego (art. 5 kc), takie prawo winno być ustalone wobec nich”. Jednakże w jego ocenie nie wykazały one, iż żądanie natychmiastowego opuszczenia przedmiotowego lokalu w ich sytuacji byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. W konsekwencji nie znalazł podstaw do zastosowania art. 14 ust. 4 ustawy z dnia 21 czerwca 2001r. o ochronie praw lokatorów... O kosztach procesu orzekł w oparciu o zasady współżycia społecznego wyrażone w art. 102 kpc.

Osobistą apelację od powyższego wyroku wniosły pozwane zarzucając obrazę zarówno prawa procesowego jak i materialnego. W ramach pierwszej grupy zarzutów powołały się na nieważność postępowania „wskutek rozpoznania sprawy pozwanej dokumentacja lekarską stwierdzającą ciężką chorobę...” (w uzasadnieniu apelacji odwołały się także do pozbawienia prawa do obrony wskutek nieprzyznania z urzędu adwokata) oraz na sporządzenie całkowicie bezzasadnego uzasadnienia. Obrazy prawa materialnego skarżące dopatrywały się w uwzględnieniu powództwa jak też wobec odmowy przyznania odpowiedniego lokalu socjalnego. Powołując się na powyższe apelujące wniosły o zmianę wyroku i oddalenie powództwa względnie o przyznanie prawa do lokalu socjalnego.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji.

Prawomocnym postanowieniem z dnia 2 marca 2020r. Sąd Rejonowy we Włocławku odrzucił apelację J. P. i M. P..

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja skutkuje koniecznością uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji wobec nieważności postępowania (art. 386 § 2 kpc) i nierozpoznania istoty sprawy (art. 386 § 4 kpc).

Przed przystąpieniem do dalszych rozważań należy zauważyć, że zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn.: Dz.U.2020.611 – dalej: „opl”) po stronie pozwanej w sprawie o opróżnienie lokalu mieszkalnego (także wydanie nieruchomości zabudowanej budynkiem, w którym lokal taki się znajduje) zachodzi współuczestnictwo konieczne. Tego rodzaju współuczestnictwo jest kwalifikowaną formą współuczestnictwa materialnego (art. 72 § 1 pkt 1 kpc), aczkolwiek nie jest to współuczestnictwo jednolite w rozumieniu art. 73 § 2 kpc (uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2017r. III CZP 79/17 opubl. OSN 2018/9/88. Czynności podejmowane przez jednego ze współuczestników nie są skuteczne wobec innych. Jednakże zgodnie z art. 378 § 2 kpc Sąd II instancji może w granicach zaskarżenia z urzędu rozpoznać sprawę na rzecz współuczestników, którzy wyroku w ogóle nie zaskarżyli lub których apelacja została – jak w rozpoznawanej sprawie – odrzucona, gdy będące przedmioty zaskarżenia prawa lub obowiązki są dla nich wspólne. Do takich obowiązków należy opróżnienie lokalu mieszkalnego przez osoby połączone więzią rodzinną i korzystające z niego w ramach jednej umowy najmu czy użyczenia. Dlatego też Sąd odwoławczy rozpoznał sprawę na rzecz pozwanych M. P. i J. P. mimo odrzucenia ich apelacji.

Przechodząc do merytorycznej oceny zasadności apelacji to w pełni zasadny okazał się zarzut nieważności postępowania z przyczyn wskazanych w uzasadnieniu przedmiotowego środka odwoławczego (niezależnie od tego nieważność postępowania Sąd bierze pod uwagę – art. 378 § 1). Doszło do niej wobec pozbawienia pozwanych A. P. i J. P. możliwości obrony ich praw (art. 379 pkt 5 kpc).

Całkowicie umknęło uwagi Sądu I instancji, że wszystkie pozwane złożyły wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie z urzędu pełnomocnika. Z nieznanymi przyczyn rozpoznany został jedynie wniosek M. P.. W

orzecznictwie wyjaśniono (wyroki Sądu Najwyższego: z 4 kwietnia 2019r. III CSK 89/17 nie publ., LEX nr 2642775 i z 11 lipca 2012r. II CSK 657/11 opubl. OSNC 2013/4/49, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 21 maja 2015r. III AUa 770/14 nie publ., LEX nr 1785892), że nierozpoznanie wniosku o przyznanie pełnomocnika z urzędu może prowadzić do nieważności postępowania. Naturalnie nie sposób mówić tu o jakimkolwiek automatyzmie, ale w niektórych przypadkach zarzutu nieważności z tej przyczyny nie sposób odeprzeć. W ocenie Sądu odwoławczego taka właśnie sytuacja wystąpiła w niniejszej sprawie. Pomijając już pewną nieporadność A. P., u której – co wynika z przedłożonych zaświadczeń lekarskich – stwierdzono m.in. zespół depresyjno – lękowy oraz otępienny to nierozpoznanie wspomnianych wniosków sprawiło, że pozwana ta i J. P. zostały realnie pozbawione możliwości podjęcia działań w postaci ustanowieniu pełnomocnika z wyboru przed merytorycznym rozstrzygnięciem sprawy (do tego momentu mogły przecież liczyć na to, że ich wnioski zostaną uwzględnione, a trudno oczekiwać od strony by przewidziała, że przed wydaniem wyroku jej wnioski nie spotka się z jakąkolwiek reakcją Sądu). Nie można też tracić z pola widzenia, że Sąd meriti zupełnie bezpodstawnie – o czym za chwilę będzie mowa – zachował całkowitą bierność w gromadzeniu niezbędnego materiału dowodowego. Nie da się wykluczyć, że ewentualne pozytywne rozpoznanie wniosków mogło w tym układzie dawać szansę na udzielenie pozwanym ochrony prawnej.

Nieważność postępowania sprawiła, że zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu na podstawie przywołanego wyżej przepisu. Jednocześnie Sąd Okręgowy zniósł postępowanie od 10 czerwca 2019r. tj. od pierwszego posiedzenia wyznaczonego na rozprawę, które doszło do skutku.

Niezależnie od powyższego wymaga podkreślenia, że Sąd Rejonowy dopuścił się rażącego naruszenia prawa materialnego w zakresie orzekania o lokalu socjalnym. Przede wszystkim przeoczył, że w myśl art. 14 ust. 3 opl Sąd ma obowiązek badania z urzędu, czy zachodzą przesłanki zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego. Musi więc w tym zakresie przejawiać stosowną inicjatywę dowodową i chociażby – w brak innych dostępnych dowodów – dopuścić dowód z przesłuchania stron (art. 304 kpc). Twierdzenie, że to pozwane miałyby wykazywać, iż w świetle zasad współżycia społecznego (art. 5 kc) takie prawo powinno wobec nich być ustalone (pomijając już podstawową kwestię, że powoływanie się na zasady współżycia społecznego jest generalnie środkiem obrony, a nie podstawą do wysuwania żądań pod adresem przeciwnika) musi w tych warunkach budzić najwyższe zdumienie.

Podobnie zresztą jak i to, dlaczego Sąd rozważał jedynie możliwość zastosowania art. 14 ust. 4 opl. Przecież w przepisie tym zawarto enumeratywny katalog przypadków, gdy Sąd z urzędu jest zobowiązany do orzeczenia o uprawnieniu do zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego. Inaczej mówiąc musi uprawnienie wymienionym tym osobom przyznać – chyba, że osoby te mogą zamieszkać w innym lokalu niż dotychczas używany lub ich sytuacja materialna pozwala na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych we własnym zakresie. Jeżeli natomiast na podstawie art. 14 ust. 7 opl obligatoryjność orzeczenia przedmiotowego uprawnienia jest wyłączona to może być ono przyznane na zasadach ogólnych przewidzianych w art. 14 ust. 3 w/w ustawy. Trzeba jednak w tym miejscu zaznaczyć, że przepis art. 14 ust. 7 opl nie ma zastosowania, jeżeli umowa o używanie lokali mieszkalnych została zawarta przed 1 stycznia 2005r. (art. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 2004r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego oraz o zmianie niektórych ustaw – Dz.U.2004.281).

Z powyższego wynika, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał także istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 kpc. Rozstrzygnięcie nakazujące wydanie lokalu pozostaje w ścisłym związku z orzeczeniem w przedmiocie lokalu socjalnego. Tego rodzaju integralność wynika z tego, że Sąd nie może orzec o wydaniu bez jednoczesnego rozstrzygnięcia w powyższej kwestii (przy badaniu przesłanek z urzędu). Jeżeli więc Sąd w ogóle uchylił się od jej zbadania wychodząc z błędnego założenia, że nie ma ku temu podstaw prawnych to tym samym zaniechał zbadania materialnej podstawy orzeczenia o wspomnianym uprawnieniu, co jest równoznaczne z nierozpoznanie istoty sprawy.

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd meriti w pierwszej kolejności rozpozna wnioski A. P. i J. P. o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie adwokata z urzędu. Następnie przeprowadzi postępowanie dowodowe pod kątem w szczególności ustalenia uprawnienia do zawarcia umowy najmu socjalnego lokalu i dokona w tym zakresie stosownych ustaleń faktycznych, a następnie przeanalizuje ten materiał przez pryzmat wskazanych wyżej przepisów. Będzie przy

tym miał na względzie, że treść art. 14 ust. 1 opl uległa zmianie od dnia 22 kwietnia 2019r. (w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 22 marca 2018r. o zmianie ustawy o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych... - Dz.U.2018.756) i obecnie Sąd nie orzeka już o uprawnieniu „do otrzymania lokalu socjalnego”. Zwróci też uwagę na treść żądania pozwu, którym jest związany (art. 321 § 1 kpc). Budynki usytuowane na gruncie – o ile nie stanowią odrębnej własności – są jej częścią składową (art. 48 kc).

O kosztach procesu za drugą instancję rozstrzygnięto na podstawie art. 108 § 2 kpc.

SSO Barbara Baranowska SSO Mariusz Nazdrowicz SSO Lucyna Samolińska